

(ступінь забруднення) і соціального (забезпечення основними послугами, безпеку, ступінь реалізації прав людини і т.п.).

Література

1. *Лакатос И.* Фальсификация и методология научно-исследовательских программ. – М.: Медиум, 1995. – 236 с.
2. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. / [С.В. Степаненко, С.Н. Антонюк, В.М. Фещенко, Н.О. Тимочко] ; за ред. проф. С.В. Степаненка. – К. : КНЕУ, 2010. – 743 с.
3. *Robert Sugden,* 2008. "Why incoherent preferences do not justify paternalism," // *Constitutional Political Economy*, Springer, vol. 19(3). – P. 226–248.
4. *Jorgenson D. W. and Slesnick D.T.* Redistributive Policy and the Measurement of Poverty. In: *Daniel J. Slottje* (ed). *Research on Economic Inequality* Greenwich: JAJ Press, 1989.
5. *King M.A.* Welfare Analysis of Tax Reforms Using Household Level Data // *Journal of Public Economics*. – Vol. 2. – 1983. – P. 183–214.
6. *Sen A.* *The Standard of Living.* (Hawthorne G). Cambridge: Cambridge University Press; 1987. – P. 1–38.

*Ущатовський Юрій Володимирович, к.е.н., доцент
кафедри економічної теорії Житомирського державного
технологічного університету*

**ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНА НАУКА В ПЛОЩИНІ
ЕВОЛЮЦІЇ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ
ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ**

Теперішній стан економічної системи України є своє рідним симбіозом залишків зруйнованої радянської суспільно-економічної структури і спотворених нею новонароджених елементів ринкової економіки. Потреби гармонійного розвитку українського суспільства передбачають створення такої інституційної

структури економіки, яка б ефективно і вчасно реагувала на виклики сучасної доби.

Вже очевидно, що побудова в Україні сучасної ефективної економіки наштовхується на перешкоди інституційного характеру, які не можна подолати залишаючись на позиціях традиційної неокласичної парадигми. Такий стан речей актуалізує пошук нових методологічних підходів для розв'язання посталих проблем.

Серед науково-дослідних програм (парадигм) сучасної економічної науки інституціоналізм найкраще враховує світоглядні аспекти наукового пізнання, цілі і цінності суспільства, що втілені у соціально-економічних інституціях. Попри всю різноплановість дослідницької програми інституціоналізму, антропоцентризм і еволюційність зробили її привабливою для сучасного економічного аналізу. Вона набула поширення серед економістів України у зв'язку з її раціональнішим і виваженишим ставленням до аналізу економічних явищ і процесів у порівнянні з традиційною ортодоксальною теорією.

Інституційне дослідження економічної системи дає змогу відстежити її внутрішню єдність, зрозуміти фактори, що впливають на її стабільність, сприяє побудові інституційної структури з чітко окресленими суспільними функціями. Досвід конкурентоспроможних економік передбачає врахування національної специфіки та успішне залучення інституційних факторів у формуванні економічної системи країни.

Наріжним каменем – «жорстким ядром», дослідницької програми інституціоналізму є категорія «інституції». Проблеми визначення цієї категорії у науковій літературі присвячено не одну працю.

Прихильники неоінституціоналізму визначають інституції через обмеження екзогенного характеру, натомість прихильники класичного інституціоналізму обмежують дію інституцій чинниками ендегенного змісту. Незважаючи на такі розбіжності у методологічних підходах, інституції слід розглядати не тільки з точки зору певних обмежень при прийнятті господарських рішень, але і як результат суспільної еволюції. Неоінституціоналісти вибудовують свою парадигму на «жорсткому ядрі» неокласичної ортодоксії, ігнорують вплив часу та соціально-

економічного середовища на формування індивідуальних потреб і технологічних змін. З огляду на сказане, наголос на еволюційних аспектах походження інституцій особливо важливий для створення цілісної інституційної парадигми, яка б враховувала методологічні здобутки попередників.

У такому контексті важливим є з'ясування місця, ролі та специфіки формування соціально-економічних інституцій в українському суспільстві загалом і в господарській системі зокрема. Досягненню такої мети на сучасному етапі розвитку наукового пізнання може сприяти історико-економічна наука.

Для вдосконалення методології інституціоналізму доречно залучати ретроспективний аналіз з позицій сучасної науки спадщини української економічної думки, яка є невід'ємною складовою національної економічної культури.

Для ґрунтовного кількісного аналізу соціально-економічних інституцій минулого бракує попередньої якісної структуризації проблеми. Особливо доречним для цієї мети є системний підхід, який допомагає встановити та деталізувати зв'язки між елементами інституційної структури та окреслити шляхи її вирішення.

Інституціоналізм прагне подолати роздробленість сучасного наукового знання, що робить його подібним до синергетики, яка також прагне універсалізму. Синергетичний підхід передбачає структуризацію системи під впливом відкритості, нелінійності та нерівноважності. Залучення синергетики до ретроспективного інституційного аналізу долає методологічну обмеженість сучасної неокласики, дозволяє розглядати нефом-мальні інституції як результат дії нерівноважних і неоднорідних дисипативних структур. Синергетична концепція дисипативної структури, яка встановлює принципи спонтанної самоорганізації матерії, вдосконалює методологію інституційного аналізу історії господарства та економічної думки, оскільки окреслює особливості зародження, еволюції та імплементації інституцій.

Особливо цінним і доречним для ретроспективного аналізу історії економічної думки є елеваційний підхід, який передбачає напрямок наукового дослідження від пізніших до більш ранніх еволюційних форм. Значення елеваційного підходу

важливе при дослідженні протоінституційних ідей у спадщині української економічної думки.

Цивілізаційний підхід є корисним як загальнонауковий метод пізнання та складовий елемент сучасної парадигми постіндустріального суспільства. Ретроспективне використання цивілізаційного підходу збагачує аналіз господарських систем минулого, оскільки розглядає розвиток інституційної структури господарства у площині цивілізаційних цінностей.

Отже, нові методологічні підходи сучасного інституціоналізму розширюють можливості історико-економічної науки для онтологічного й гносеологічного аналізу еволюції економічної думки України.

Дослідження історії економічної думки України з методологічних позицій інституціоналізму мають не тільки теоретичний інтерес, але й практичне значення для створення ефективної економічної системи в Україні.

***Вітер Ірина Ігорівна**, к.е.н., доцент, провідний науковий співробітник ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»*

КОНЦЕПЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. трансформація світової системи міжнародних економічних відносин відбувається передусім під впливом глобальних тенденцій. Глобалізація як зростання взаємовпливу та взаємозалежності між країнами світу, переплетення їх економік стала основним мегатрендом світового розвитку. Внаслідок глобалізації та інтеграції, інтенсивних процесів глобальних трансформацій у рамках глобального капіталізму нині формується новий соціально-економічний устрій, суспільний лад, нова світова мегасистема – система глобального імперіалізму, неоімперіалізму, або світосистема глобалізму – з його викликами та загрозами [1].